

หลักการประกอบ ตูวา ปัจจัย

เป็นกัตตูวาจก, กัมมวาจก

โดยพระมหาธรรมรงค์ ธรรมภาณี ป.ธ.๙

ลักษณะทั่วไปของตุนาที่ปัจจัย และการประกอบเป็นกัตตฺวาจก

๑. ลักษณะทั่วไปของตุนาที่ปัจจัย

ปัจจัย ๓ ตัว คือ ตุน ตฺวา ตฺวาน เรียกว่าตุนาที่ปัจจัย คำนี้มาจาก ตุน+อาทิ+ปัจจัย แปลว่าปัจจัยมีตุนปัจจัยเป็นต้น เหตุที่เรียกรวมกัน เพราะมีวิธีการใช้เหมือนกัน ปัจจัยกลุ่มนี้มีลักษณะทั่วไป ดังนี้

๑) จัดเป็นพวกอภัยยศัพท์ ไม่มีการเปลี่ยนรูป (ลิงค์ วจนะ วิภัติ)

ไปตามนามศัพท์เจ้าของกิริยา

๒) เป็นปัจจัยที่ใช้บอกอดีตกาล แปลว่า ...แล้ว, ครั้น...แล้ว เช่น

สุตฺวา ฟังแล้ว

กตฺวา ทำแล้ว

๓) เป็นได้ ๓ วาจก (สมเด็จพระมหาสมณเจ้าระบุว่า เป็นได้ ๕ วาจก) คือ

(๑) กัตตฺตฺวาจก มีใช้มาก เช่น

ธมฺมํ สุตฺวา.

ฟังแล้ว ซึ่งธรรม.

(๒) กัมมวาจก มีใช้น้อยมาก เช่น

ราคคฺคินา ทฺยฺหิตฺวา.

อันไฟคือราคะ ไหม้แล้ว.

เตเนว (ราเคน) ฌายิตฺวา. อันราคะ นั้นนั้นเทียว ไหม้แล้ว.

(๓) เหตุกัตตฺตฺวาจก มีใช้มาก เช่น

ธมฺมํ สาเวตฺวา.

ยังบุคคล ให้ฟังแล้ว ซึ่งธรรม.

วาลุกํ โอกิราเปตฺวา.

ยังบุคคล ให้เกลี้ยแล้ว ซึ่งทนาย.

๔) ต้องลง อิ อาคมหลังอเนกสัระธาตุหน้าตุนาที่ปัจจัยเนื่องจากเป็น
ปัจจัยที่ขึ้นต้นด้วยพยัญชนะ (ต) เช่น

-ภวิตวา

-สุณิตวา

-โจรยิตวา เป็นต้น

ส่วนเอกสัระธาตุไม่ต้องลง อิ อาคมเว้นแต่ทำเทวภาวะธาตุ

๕) ใช้เป็นกิริยาในระหว่างเท่านั้น เป็นกิริยาคุมพากย์ไม่ได้ เว้นแต่เป็น
ประโยคพิเศษที่เรียกว่ากิริยาประธานนัย

๒.การประกอบटनाที่ปัจจัยเป็นกัตตฺวาจก

โดยปกติปัจจัยประจําหมวดธาตุจะเป็นเครื่องกำหนดหมวดหมู่ธาตุและเป็นเครื่องแสดงกัตตฺวาจกด้วยในตัวเดียวกัน แต่การประกอบटनाที่ปัจจัยเป็นกัตตฺวาจกบางคราวจะไม่ลงปัจจัยประจําหมวดธาตุก็ได้มีหลักการ ดังนี้

๑) ธาตุที่จะนำมาประกอบเป็นสกัมมธาตุหรืออกัมมธาตุก็ได้

๒) ลงปัจจัยประจําหมวดธาตุ ๓ หมวด (บังคับ) คือ

(๑) หมวด รุช ธาตุ

(๒) หมวด ทิว ธาตุ

(๓) หมวด จุร ธาตุ

๓) ลงปัจจัยประจําหมวดธาตุก็ได้ไม่ลงก็ได้ ๖ หมวด (บางธาตุบังคับลง

บางธาตุไม่บังคับลง) คือ

(๑) หมวด ภู ธาตุ

(๒) หมวด สุธาตุ

(๓) หมวด กิ ธาตุ

(๔) หมวด คห ธาตุ

- ๔) ไม่ต้องลงปัจจัยประจําหมวดธาตุเลย มี ๑ หมวด คือ หมวด กร ธาตุ
- ๕) ลง อิ อากมหลังธาตุหน้าตุนาที่ปัจจัย เมื่อเข้าเงื่อนไข ๓ ประการ คือ
- (๑) หน้า อิ อากมเป็นอเนกสัระธาตุที่ไม่ยังไม่แปลงที่สุดธาตุเป็น
อย่างอื่นหรือยังไม่ลบที่สุดธาตุ โดย อิ อากมจะสนธิเข้ากับพยัญชนะ
ที่สุดธาตุนั้น (ต้องลบสัระที่สุดธาตูก่อน)
  - (๒) หน้า อิ อากมมีพยัญชนะปัจจัย ๗ ตัวเหล่านี้อยู่ข้างหน้า คือ
ย, ณ, ณา, อุณา, นา, ณา, ฌย โดย อิ อากมจะสนธิเข้ากับ
พยัญชนะที่สุดปัจจัยนั้น (ต้องลบสัระที่สุดปัจจัยก่อน)

(๓) มีการทำทวิภาวะธาตุที่เป็นเอกสระธาตุ ให้ลบสระที่สูงสุดธาตุ แล้วลง อิ อากม เช่น ทา (ททิตฺวา), हा (ชชิตฺวา)

๖) ถ้ามีอุปสัคอยู่หน้าแปลงตุนาที่ปัจจัยเป็น ย

๗) แปลง ย กับที่สูงสุดธาตุเป็นอย่างอื่นได้อีก เช่น

-มม : อากम्म

-ชช : อุปฺปชช

-สฺส : ปวิสฺส

-ทฺธา : ลทฺธา

-พฺภ : อารพฺภ

ตฺวฯ บั้จจั้ย

องค้บรระกอบขของกั้ตตฺวฯจก

สั้กั้มม./อั้กั้มม.

บั้งค้บลง
ย, เณ, ณย

ตฺวฯ/อิ+ตฺวฯ

ตฺวฯ>ย/แปลง ย

อ, เอ, ณุ, ณฯ, อุณฯ, นฯ, ณุหฯ
ลงบั้ง โม่ลงบั้ง โอ โม่ต้องลง

หลักการลงและไม้ลงปัจจัยประจำหมวดธาตุ ในแต่ละหมวดธาตุ

หลักการลงและไม่ลงปัจจัยประจําหมวดธาตุในแต่ละหมวดธาตุ

๑.หมวด ฎู ธาตุ

หมวด ฎู ธาตุกำหนดให้ลง อ ปัจจัยประจําหมวดธาตุเมื่อต้องพฤทธิสระต้นธาตุ แต่เมื่อไม่มีเหตุให้พฤทธิสระต้นธาตุก็ไม่ต้องลง อ ปัจจัย

๑) ตัวอย่างกิริยาที่ไม่ลงปัจจัยประจําหมวดธาตุ

หุ+ตฺวา	=หุตฺวา	เป็นแล้ว ไม่พฤทธิสระ
อติ+ลี+ตฺวา	=อติลีตฺวา	ล่วงเลยแล้ว ไม่พฤทธิสระ
ชฺ+ตฺวา	=ชิตฺวา	ชนะแล้ว ไม่พฤทธิสระ
	=เชตฺวา	ชนะแล้ว ไม่พฤทธิสระ

๒) ตัวอย่างกิริยาที่ลงปัจจัยประจำหมวดธาตุ

ภุ+อ+อิ+ตฺวา	=ภวิตฺวา	เป็นแล้ว	พฤษี ^๖	อุ	เป็น	ว
ลี+อ+อิ+ตฺวา	=ลยิตฺวา	นอนแล้ว	พฤษี ^๖	อี	เป็น	ย

๒. หมวด รุฐ ฐาตุ

หมวด รุฐ ต้องลง อ, เอ ปัจจัยประจำหมวดฐาตุ และต้องลงนิคคหิต
อาคมกลางฐาตุ แล้วแปลงนิคคหิตเป็นพยัญชนะที่สุ่ดวรรคของพยัญชนะ
ที่สุ่ดฐาตุ (อ ปัจจัยและนิคคหิตอาคมจะมากู่กันเสมอ)

มุจ+อ+อิ+ตฺวา = มุญเจตฺวา ปล่อยแล้ว แปลงนิคคหิตเป็น ญ

รุฐ+อ+อิ+ตฺวา = รุฐฐิตฺวา ปิดแล้ว แปลงนิคคหิตเป็น ฐ

ลิป+อ+อิ+ตฺวา = ลิมปีตฺวา ฉาบแล้ว แปลงนิคคหิตเป็น ม

หลักการเกี่ยวกับการลงนิคคหิตเหมือนกันกับอาชยาต (ทบทวนอาชยาต)

๓. หมวด ทิว ชาติ

หมวด ทิว ต้องลง ย บัจจยประจำหมวดชาติแล้วแปลง ย กับที่สุดชาติ เป็นอย่างอื่น แต่ถ้าเป็นเอกสระชาติคง (ย) ไว้

ทิว+ย+อิ+ตฺวา = ทิพฺพิตฺวา เล่นแล้ว

ชิว+ย+อิ+ตฺวา = ชียิตฺวา สิ้นไปแล้ว

หลักการแปลง ย บัจจยกับที่สุดชาติเป็นอย่างอื่นเหมือนกันกับอาชยาต

๔. หมวด สฺ ชาติ

ชาติหมวด สฺ ลง ฌ, ณา, อุณา ปัจจัยประจำหมวดชาติบ้าง ไม่ลงบ้าง การลงปัจจัยประจำหมวดชาติเป็นเงื่อนไขในการลง อิ อาคมเท่านั้นเอง ถ้าไม่ลงปัจจัยประจำหมวดชาติก็ไม่ต้องลง อิ อาคม

๑) ตัวอย่างกิริยาที่ไม่ลงปัจจัยประจำหมวด

สุ+ตฺวา	=สุตฺวา	ฟังแล้ว	ไม่ลง ฌา ปัจจัย
อป+ตฺวา	=ปตฺวา	ถึงแล้ว	ไม่ลง ฌา ปัจจัย

๒) ตัวอย่างกิริยาที่ลงปัจจัยประจําหมวดธาตุ

สฺ+ณ+อิ+ตฺวา = สฺณิตฺวา ฟังแล้ว ลง ณ ปัจจัย

ป+หิ+ณ+อิ+ตฺวา = ปหิณิตฺวา ส่งไปแล้ว ลง ณ ปัจจัย

ป+อป+อุณ+อิ+ตฺวา = ปาปุณิตฺวา บรรลุแล้ว ลง อุณ ปัจจัย

๕.หมวด กิ ธาตุ

ธาตุหมวด กิ ลง นา ปัจจัยประจําหมวดธาตุบ้าง ไม่ลงบ้าง ปัจจัยในหมวดนี้ไม่มีอำนาจพฤทธิ์ต้นธาตุ การลงปัจจัยประจําหมวดธาตุเป็นเงื่อนไขให้ในการลง อิ อากมเท่านั้นเอง ถ้าไม่ลงปัจจัยประจําหมวดธาตุก็ไม่ต้องลง

อิ อากม

๑) ตัวอย่างกิริยาที่ไม่ลงปัจจัยประจําหมวดธาตุ

ชิต+ตฺวา

=ชิตฺวา, เซตฺวา

ชนะแล้ว ไม่ลง นา ปัจจัย

ญู+ตฺวา

=ญูตฺวา

รู้แล้ว ไม่ลง นา ปัจจัย

๒) ตัวอย่างกริยาที่ลงปัจจัยประหมวดธาตุ

ช+นา+อิ+ตฺวา =ชินิตฺวา ชนะแล้ว ลง นา ปัจจัย

ญา>ชา+นา+อิ+ตฺวา =ชานิตฺวา รู้แล้ว ลง นา ปัจจัย

๖.หมวด คห ชาติ

ชาติหมวด คหจะลง ณา บัจจยประจำหมวดชาติก็ได้ ไม่ลงก็ได้ ถ้าลง ณา บัจจยต้องลบ ห ที่ คห ทิง และต้องลง อิ อาคมน้ำตุนาที่บัจจย เนื่องจากเป็นอเนกสระชาติ

๑) ตัวอย่างกิริยาที่ไม่ลงบัจจยประจำหมวดชาติ

คห+อิ+ตฺวา =คเหตุวา จับแล้ว, รับแล้ว

๒) ตัวอย่างกิริยาที่ลงบัจจยประจำหมวดชาติ

คห+ณา+อิ+ตฺวา =คณหิตฺวา จับแล้ว, รับแล้ว

๗.หมวด ตน ธาตุ

ส่วนธาตุหมวด ตน ธาตุไม่ต้องลง โอ ปัจจัยประจำหมวดธาตุไม่ว่ากรณีใด ๆ ตาม

กร+อิ+ตฺวา

=กริตฺวา

ทำแล้ว

ชาคร+อิ+ตฺวา

=ชาคริตฺวา

ตื่นแล้ว

๘.หมวด จุร ชาติ

ชาติหมวด จุร ต้องลง ณ, ฌย ปัจจัยประจําหมวดชาติทุกครั้ง เพื่อ
พทธีสระต้นชาติมีรายละเอียดดังนี้

๑) ถ้าสระต้นชาติมีเสียงสั้น (อ, อิ, อุ) ไม่มีพยัญชนะสังโยคอยู่หลัง ให้
พทธีสระต้นชาติ

๒) ถ้าลง ฌย ปัจจัยให้ลง อิ อาคม

จุร+ฌย+อิ+ตฺวา	=โจรยิตฺวา	ลักแล้ว
ปุส+ฌย+อิ+ตฺวา	=โปสยิตฺวา	เลี้ยงแล้ว
ปุถ+ฌย+อิ+ตฺวา	=โปถยิตฺวา	บอยแล้ว

๓) ถ้างลง เณ ปัจจัยไม่ต้องลง อิ อาคม

จُر+เณ+ตฺวา =โจเรตฺวา ลักแล้ว

ปุส+เณ+ตฺวา =โปเสตฺวา เลียงแล้ว

๔) ธาตุที่มีพยัญชนะสังโยคอยู่หลังพยัญชนะต้นธาตุหรือธาตุที่สระต้น
ธาตุมีเสียงยาวไม่พฤทธิสระต้นธาตุ แต่ต้องลงปัจจัยหมวดธาตุด้วย (ต่าง
จากหมวด ภู ธาตุที่ลง อ ปัจจัยเมื่อต้องพฤทธิสระต้นธาตุ เมื่อไม่พฤทธิสระ
ก็ไม่ต้องลง อ ปัจจัย)

จินฺต+ณฺย+อิ+ตฺวา =จินฺตยิตฺวา คิดแล้ว

ปาล+ณฺย+อิ+ตฺวา =पालยิตฺวา รักษาแล้ว

๕) ธาตุบางตัวไม่พยางค์สระธาตุตามความนิยมของเจ้าของภาษา

กถ+ถย+อิ+ตุวา =กถยิตฺวา   กล่าวแล้ว

คณ+ถย+อิ+ตุวา =คณยิตฺวา   นับแล้ว

หลักเกณฑ์การลงและไม่ลง อิ อาคม

หน้าตุนาที่ปัจจัย

รูปสำเร็จของกริยาภิกตฺกัที่ลงตุนาที่ปัจจัย ลง อิ อาคมบ้าง ไม่ต้องลงบ้าง
ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะของธาตุและการลงปัจจัยประจำหมวดธาตุ มีลักษณะ
ที่พอกำหนดได้ดังนี้

๑.เงื่อนไขการลง อิ อาคม มี ๓ ประการ คือ

๑) อเนกสระธาตุที่ไม่ลบหรือไม่แปลงที่สุดธาตุต้องลง อิ อาคมหลังธาตุ
หน้าตุนาที่ปัจจัย เช่น

ครห+อิ+ตฺวา

=ครหิตฺวา

ตำหนิแล้ว

ชาคร+อิ+ตฺวา

=ชาคริตฺวา

ตื่นแล้ว

๒) เอกสระธาตุที่ทำเป็นทวารจะต้องลง อิ อากมหลังธาตุหน้าตุนาที่ ปัจจัย

ทา>ททา+อิ+ตฺวา	=ททิตฺวา	ให้แล้ว, ถวายแล้ว
หา>ชหา+อิ+ตฺวา	=ชทิตฺวา	ละแล้ว, สลละแล้ว

๓) เมื่อลง ย ญ ณา อุณา นา ญหา ฌย ปัจจัยประจําหมวดธาตุต้องลง อิ อากมหน้าตุนาที่ปัจจัย

นฺหา+ย+อิ+ตฺวา	=นฺหายิตฺวา	อาบแล้ว
สฺ+ณา+อิ+ตฺวา	=สฺณิตฺวา	ฟังแล้ว
ป+อป+อุณา+อิ+ตฺวา	=ปาปฺุณิตฺวา	บรรลุลแล้ว

กี+นา+อิ+ตฺวา =กีณิตฺวา ๕ ชื่อแล้ว

คห+ณฺหา+อิ+ตฺวา =คณฺหิตฺวา จับแล้ว

กถ+ณฺย+อิ+ตฺวา =กถยิตฺวา กล่าวแล้ว

๔) อิ อากมแปลงเป็น เอ ได้ตามสมควร กรณีนี้ลง อิ อากมแต่แปลงเป็น
อย่างอื่น

คห+อิ+ตฺวา =คเหตุวา จับแล้ว

๒.เงื่อนไขการไม่ลง อิ อากม มี ๔ ประการ คือ

๑) เอกสระธาตุ (บางธาตุ) ที่ไม่ได้ลงปัจจัยประจําหมวดธาตุ ไม่ต้องลง อิ

อากมหน้าตุนาที่ปัจจัย

ทา+ตฺวา

=ทตฺวา

ให้แล้ว

ชิ+ตฺวา

=ชิตฺวา

ชนะแล้ว

สุ+ตฺวา

=สุตฺวา

ฟังแล้ว

ญา+ตฺวา

=ญุตฺวา

รู้แล้ว

๒) อเนกสระธาตุที่แปลงที่สุดธาตุเป็นอย่างอื่นแล้ว ไม่ต้องลง อิ อาคม

หน+ตฺวา =หนตฺวา ฆ่าแล้ว (แปลง น เป็น ฬ)

คม+ตฺวา =คนตฺวา ไปแล้ว (แปลง ม เป็น ฬ)

มน+ตฺวา =มนตฺวา รู้แล้ว (แปลง น เป็น ฬ)

ขม+ตฺวา =ขนตฺวา ขุดแล้ว (แปลง ม เป็น ฬ)

๓) อเนกสระธาตุบางตัวเมื่อลบที่สุดธาตุไม่ต้องลง อิ อาคม เช่น

กร+ตฺวา   =กตฺวา   ทำแล้ว   (ลบ ร)

ภุช+ตฺวา   =ภุตฺวา   กินแล้ว   (ลบ ช)

ลิจ+ตฺวา   =ลิตฺวา   วิตแล้ว, รัตแล้ว (ลบ จ)

วท+ตฺวา   =วตฺวา   กล่าวแล้ว   (ลบ ท)

วิธีการประกอบटनाที่ปัจจัย โดยไม่ลงปัจจัยประจำหมวดธาตุ

๑.เอกสระธาตุ (บางตัว) ที่เป็นสระ อิ, อุ, เอ ลง ตฺวา ปัจจัยก็สำเร็จเป็น
กิริยาได้อย่างง่าย ๆ เช่น

ชิ+ตฺวา	=ชิตฺวา	ชนะแล้ว
นิ+ลี+ตฺวา	=นิสฺลีตฺวา	อาศัยแล้ว
อติ+ลี+ตฺวา	=อติลิตฺวา	ล่วงเลยแล้ว
เฉ+ตฺวา	=เฉตฺวา	ตัดแล้ว
หุ+ตฺวา	=หุตฺวา	เป็นแล้ว
สุ+ตฺวา	=สุตฺวา	ฟังแล้ว
หา+ตฺวา	=หิตฺวา	ละแล้ว (แปลง อา เป็น อิ)

๒.เอกสระธาตุ (บางธาตุ) ที่เป็นสระ อา ต้องรั้สระ อา เป็น อ แล้วจึงลง

ตุวา บัจจัย เช่น

ทา+ตุวา =ทตุวา ให้แล้ว

ญา+ตุวา =ญตุวา รู้แล้ว

ฐา+ตุวา =ฐตุวา ยืนแล้ว

ฆา+ตุวา =ฆตุวา สุดดมแล้ว

เฉพาะ นุทา (อาบ) ธาตุจะรั้สระ อา เป็น อ หรือไม่ก็ได้

นุทา+ตุวา =นุทาตุวา อาบแล้ว

=นุหตุวา (แบบที่รั้สระ อา พบในฎีกา)

๓.อเนกสระธาตุมี ม, น เป็นที่สุด (บางธาตุ) แปลงเป็น นุ ไม่ต้องลง

ปัจจัยประจำหมวดธาตุ

หน+ตฺวา	=หนตฺวา	ฆ่าแล้ว
คม+ตฺวา	=คนตฺวา	ไปแล้ว
มน+ตฺวา	=มนตฺวา	รู้แล้ว
ขม+ตฺวา	=ขนตฺวา	ขุดแล้ว

๔.อเนกสระธาตุมี จ ช ท ป เป็นที่สุดลบที่สุดธาตุ ไม่ต้องลงปัจจัยประจำ

หมวดธาตุ (โดยมากอยู่ในหมวด รุช และ ทิว) เช่น

มฺจ+ตฺวา	=มฺตฺวา	เปล่งแล้ว (คำพูด)
ภุช+ตฺวา	=โภตฺวา	กินแล้ว (ส.ส ๑๘/๑๓๐/๘๙)
จช+ตฺวา	=จตฺวา	สละแล้ว
ฉิทฺ+ตฺวา	=เชตฺวา	ตัดแล้ว
ภิท+ตฺวา	=เภทฺวา	ทำลายแล้ว
ป+อป+ตฺวา	=ปตฺวา	ถึงแล้ว

๕.เฉพาะ กร ธาตุ ให้ลงที่สุด ไม่ต้องลงปัจจัยประจําหมวดธาตุ เช่น

กร+ตฺวา

=กตฺวา

ทำแล้ว

ตัวอย่างการประกอบटनाที่ปัจจัย

ในธาตุ ๘ หมวด

๑.ธาตุหมวด ฎ ธาตุ ลง อ ปัจจัยบ้าง ไม่ลงบ้างเงื่อนไขขึ้นอยู่กับว่ามีการ
พยางค์สระต้นธาตุหรือไม่ ถ้าพยางค์ต้องลงปัจจัย เช่น

หุ+ตฺวา	=หุตฺวา	เป็นแล้ว
ชิ+ตฺวา	=ชิตฺวา	ชนะแล้ว
หา>หิ+ตฺวา	=हितฺวา	ละแล้ว
ภู+อ+อิ+ตฺวา	=ภวิตฺวา	เป็นแล้ว
ชิ+อ+อิ+ตฺวา	=เชตฺวา	ชนะแล้ว
วิ+จิ+อ+อิ+ตฺวา	=วิเจตฺวา	เลือกแล้ว
อุป+อิ+อ+อิ+ตฺวา	=อุเปตฺวา	เข้าถึงแล้ว

ลํ+อ+ลึ+อ+อิ+ตฺวา	=สมุสเสตฺวา	ยกขึ้นแล้ว
ลี+อ+อิ+ตฺวา	=สยิตฺวา	นอนแล้ว
นี+อ+อิ+ตฺวา	=นยิตฺวา	นำไปแล้ว
จุ+อ+อิ+ตฺวา	=จวิตฺวา	เคลื่อนแล้ว
รุ+อ+อิ+ตฺวา	=รวิตฺวา	ร้องแล้ว
รุท+อ+อิ+ตฺวา	=โรทิตฺวา	ร้องให้แล้ว
อา+กุส+อ+อิ+ตฺวา	=อกุโกลิตฺวา	ดำแล้ว
ลิว+อ+อิ+ตฺวา	=เสวิตฺวา	คบแล้ว
ป+มฺท+อ+อิ+ตฺวา	=ปโมทิตฺวา	บันเทิงแล้ว

วิ+รฺจ+อ+อิ+ตฺวา = วิโรจิตฺวา รุ่งเรืองแล้ว

ติ+ม+อ+อิ+ตฺวา = เตเมตฺวา เปียกแล้ว

ทา+ตฺวา = ทตฺวา ให้อแล้ว

ธา+ตฺวา = ธตฺวา ทรงไว้แล้ว

 ธาตุมี ๓ เป็นที่สุด ลบที่สุดธาตุบ้าง ไม่ลบบ้าง

นม+อิ+ตฺวา = นमितฺวา นอบน้อมแล้ว

นม+ตฺวา = นตฺวา นอบน้อมแล้ว

รูป นตฺวา พบในคัมภีร์ชั้นนอรรถกถา ฎีกา และโยชนา

 ฐาตุมี ท เป็นที่สุด ลบที่สุดฐาตุบ้าง ไม่ลบบ้าง

วท+ตฺวา =วตฺวา กล่าวแล้ว

วท+อิ+ตฺวา =วทิตฺวา กล่าวแล้ว

 ฐาตุมี ม, น เป็นที่สุด ลบที่สุดฐาตุก็ได้ ไม่ลบก็ได้

คม+ตฺวา =คนฺตฺวา ไปแล้ว

คม+อิ+ตฺวา =คมิตฺวา ไปแล้ว

หน+ตฺวา =หนตฺวา ฆ่าแล้ว

หน+อิ+ตฺวา =หนิตฺวา ฆ่าแล้ว

ขน+ตฺวา =ขนตฺวา ขุดแล้ว

 เฉพาะ หน ชาติในความซ้ำ แปลง หน เป็น ฆ ก็ได้ คงรูปก็ได้

หน+ตฺวา = ฆตฺวา   ซ้ำแล้ว

 อเนกสระชาติในหมวด ฎ ชาติที่ไม่เข้าเกณฑ์ดังกล่าวมาแล้ว ให้ลง อิ

อาคม หน้า ตฺวา ปัจจัยได้เลย

กิลมุ+อิ+ตฺวา = กิลมิตฺวา   ลำบากแล้ว (เหนื่อย)

ครห+อิ+ตฺวา = ครหิตฺวา   ดำหนิแล้ว

วายม+อิ+ตฺวา = วายมิตฺวา   พยายามแล้ว

 ชาติที่มีสระ อี อยู่ที่พยัญชนะที่สุดธาตุลงนิคคหิตอาคมกลางธาตุแล้ว

แปลงนิคคหิตเป็นพยัญชนะที่สุดวรรณคของพยัญชนะที่สุดธาตุนั้น

ปฺลธิ+อี+ตฺวา = ปฺลนฺธิตฺวา   ประดับแล้ว

ลขฺมิ+อี+ตฺวา = ลขฺมิตฺวา   กระโดดแล้ว

กตฺติ+อี+ตฺวา = กนฺตฺติตฺวา   กรอแล้ว

 เอกสภระธาตุในหมวด ภู ธาตุที่ไม่นิยมลงปัจจัยประจําหมวดมี ๖ คือ

หุ ในความมี, เป็น

ชึ ในความชนะ (ธาตุนี้อยู่ในหมวด ภู และหมวด กี่)

ลี ในความไป, รุ่งเรือง

หา ในความละ

ทา ให้ความให้

ธา ให้ความทรงไว้

 อเนกสัณฐานในหมวด ภู ชาติที่ไม่นิยมลงปัจจัยประจำหมวดมี ๕ คือ

นม ในความนอบน้อม

วท ในความกล่าว

คม ในความไป

หน ในความช้า

ชน ในความชุด

๒.ธาตุหมวด รุฐ ธาตุลงปัจจัยประจําหมวดธาตุและลงนิกคหิตอากาศกลาง
ธาตุ จากนั้นให้แปลงนิกคหิตเป็นพยัญชนะที่สุวดรรคของพยัญชนะที่สุวด
ธาตูก่อนลง ตฺวา ปัจจัย เช่น

รุฐ+อ+อิ+ตฺวา	=รุฐธิตฺวา	ปิดแล้ว
มุจ+อ+อิ+ตฺวา	=มุญจิตฺวา	ปล่อยแล้ว
ภุช+อ+อิ+ตฺวา	=ภุชชิตฺวา	กินแล้ว
ภิท+อ+อิ+ตฺวา	=ภินทิตฺวา	ทำลายแล้ว
ลิป+อ+อิ+ตฺวา	=ลิมปิตฺวา	ฉาบแล้ว
ลิจ+อ+อิ+ตฺวา	=ลิจจิตฺวา	รดแล้ว

 ธาตุหมวดนี้ที่มี จ ช เป็นที่สุดให้ลบที่สุดธาตุได้บ้าง

ภุช+ตฺวา	=ภุตฺวา	กินแล้ว
ภุช+ตฺวา	=โภตฺวา	กินแล้ว
ลิจ+ตฺวา	=ลิตฺวา	รดแล้ว, วิดแล้ว

 ชาติในหมวด รุช ที่ไม่ต้องลงปัจจัยประจำหมวดชาติก็ได้มี ๕ ตัว คือ

lij ในความราด, รด, วด

muj ในความปล่อย, เปล่ง

gux ในความกิน

chit ในความตัด

gith ในความตี, ต่อย, ทำลาย

๓.ธาตุหมวด ทิว ธาตุต้องลง ย ปัจจัยก่อนเสมอ จากนั้นแปลง ย ปัจจัย
กับที่สุดธาตุเป็นอย่างอื่น (แปลงเป็นอย่างอื่นในที่นี้หมายถึงแปลงตาม
หลักการแปลง ย เหมือนในอาขยาต) เช่น

ทิว+ย+อิ+ตฺวา	=ทิพฺพิตฺวา	เล่นแล้ว
ลิว+ย+อิ+ตฺวา	=ลิวพฺพิตฺวา	เย็บแล้ว
พฺร+ย+อิ+ตฺวา	=พฺรชฺฌิตฺวา	ตรัสรู้แล้ว
มฺห+ย+อิ+ตฺวา	=มฺหยฺหิตฺวา	หลงแล้ว
มฺส+ย+อิ+ตฺวา	=มฺสลิตฺวา	ลืมนแล้ว
กฺร+ย+อิ+ตฺวา	=กฺรชฺฌิตฺวา	โกรธแล้ว

ตป+ย+อิ+ตฺวา =ตปฺปิตฺวา เตือดร้อนแล้ว

มท+ย+อิ+ตฺวา =มชฺชิตฺวา เมาแล้ว

กุป+ย+อิ+ตฺวา =กุปฺปิตฺวา โกรธแล้ว

นต+ย+อิ+ตฺวา =นจฺจิตฺวา ฝันแล้ว

ตฺส+ย+อิ+ตฺวา =ตฺสฺสิตฺวา ยินดีแล้ว

กิลิส+ย+อิ+ตฺวา =กิลิสฺสิตฺวา เศร้าหมองแล้ว

ทิป+ย+อิ+ตฺวา =ทิปฺปิตฺวา รุ่งเรืองแล้ว

 ทา ธาตุมีมี อา อุปสัคเป็นบทหน้าให้แปลง อา ที่ ทา เป็น อิ เช่น

ส+อา+ทา+ยิ+ตฺวา =สมาทียิตฺวา สมานแล้ว

 เฉพาะ ชน ชาติให้แปลงที่สุดชาติ (น) เป็น อา แล้วลง ย บัจจยและ

อิ อากมน้ำ ตฺวา เช่น

ชน>ชา+ย+อิ+ตฺวา =ชายิตฺวา เกิดแล้ว

วิ+ชน>ชา+ย+อิ+ตฺวา =วิชายิตฺวา คลอดแล้ว

 เอกสระธาตุที่ลงท้ายด้วยสระ อา อิ อี คง ย ไว้

ชี+ย+อิ+ตฺวา =ชียิตฺวา ลื่นไปแล้ว

ขา+ย+อิ+ตฺวา =ชายิตฺวา ปราบแล้ว, เคี้ยวแล้ว

นฺหา+ย+อิ+ตฺวา =นฺหายิตฺวา อาบแล้ว

นฺหา+ตฺวา =นฺหาตฺวา อาบแล้ว (นฺหา ไม่ลง ย ก็มี)

โอบ>ห>หิ+ย+อิ+ตฺวา	=โอบหิยิตฺวา	ล้าแล้ว
ป+ญ>ย+อิ+ตฺวา	=ปญญายิตฺวา	ปรากฏทั่วแล้ว
นิ>ลี+ย+อิ+ตฺวา	=นิลียิตฺวา	หลีกเร้นแล้ว
นิ>วา+ย+อิ+ตฺวา	=นิพพายิตฺวา	ปรีนิพพานแล้ว
ฆ>ย+อิ+ตฺวา	=ฆายิตฺวา	สุดดมแล้ว
อน>ตฺร+ธ>ย+อิ+ตฺวา	=อนตฺรธายิตฺวา	หายไปแล้ว
ปร>ิ>ห>ย+อิ+ตฺวา	=ปริหายิตฺวา	เลื่อมแล้ว
ค>ย+อิ+ตฺวา	=คายิตฺวา	ขั้บร้องแล้ว
ส>ย+อิ+ตฺวา	=สายิตฺวา	ชิมแล้ว

 ธาตุหมวดนี้ที่มี จ ท เป็นที่สุดให้ลบที่สุดธาตุบ้างก็ได้

ฉิ+ตฺวา   =เชตฺวา   ขาดแล้ว

ภิ+ตฺวา   =ภตฺวา   แตกแล้ว

มุจ+ตฺวา   =มุตฺวา   พ้นแล้ว

๔.ธาตุหมวด สฺ ธาตุลงปัจจัยประจําหมวดธาตุบ้าง ไม่ลงบ้าง ถ้าลงปัจจัย
ประจําหมวดธาตุต้องลง อิ อากศที่ท้ายปัจจัยด้วย เช่น

สฺ+ณา+อิ+ตฺวา

=สฺนิตฺวา

ฟังแล้ว

สฺ+ตฺวา

=สฺตฺวา

ฟังแล้ว

วฺ+ณา+อิ+ตฺวา

=วฺนิตฺวา

ร้อยแล้ว

สิ+ณา+อิ+ตฺวา

=สินิตฺวา

ผูกแล้ว

ป+หิ+ณา+อิ+ตฺวา

=ปหินิตฺวา

ส่งไปแล้ว

ส ก ก + อ ุ ณ า + อี + ต ุ วา = ส ก ก ุ ณ ิต ุ วา   อาจแล้ว

อา + ว ุ + ณ า + อี + ต ุ วา = อา ว ุ ณ ิต ุ วา   ร้อยแล้ว

ป ริ + ย + อ ป + อ ุ ณ า + อี + ต ุ วา = ป ริ ย า ป ุ ณ ิต ุ วา   เรียนแล้ว

อ ภี + ส ม ภ ุ + อ ุ ณ า + อี + ต ุ วา = อ ภี ส ม ภ ุ ณ ิต ุ วา   บรรลุแล้ว

ป + อ ป + อ ุ ณ า + อี + ต ุ วา = ป า ป ุ ณ ิต ุ วา   บรรลุแล้ว

ธาตุในหมวด ส ุ ธาตุที่ไม่ต้องลงปัจจัยประจำหมวดธาตุก็ได้มี ๒ ตัว

๑) ส ุ   ในความพึง

๒) อ ป   ในความถึง

๕.ธาตุหมวด กี่ ธาตุลงปัจจัยประจําหมวดธาตุบ้าง ไม่ลงบ้าง ถ้าลงปัจจัย

ประจําหมวดธาตุต้องตามด้วย อิ อาคม เช่น

กี+นา+อิ+ตฺวา	=กีนิตฺวา	ซื้อแล้ว
วิ+กี+นา+อิ+ตฺวา	=วิกุกีนิตฺวา	ขายแล้ว
ชี+นา+อิ+ตฺวา	=ชีนิตฺวา	ชนะแล้ว
ปรา+ชี+นา+อิ+ตฺวา	=ชีนิตฺวา	แพ้แล้ว
ชี+ตฺวา	=ชีตฺวา	ชนะแล้ว
วิ+ชี+นา+อิ+ตฺวา	=วิชีนิตฺวา	ชนะวิเศษแล้ว
ฐ+นา+อิ+ตฺวา	=ฐนิตฺวา	กํ้าจัดแล้ว

จิ+นา+อิ+ตฺวา

=จินิตฺวา

สั่งสมแล้ว

ลู+นา+อิ+ตฺวา

=ลุนิตฺวา

ตัดแล้ว

ญา+นา+อิ+ตฺวา

=ชานิตฺวา

รู้แล้ว

ญา+ตฺวา

=ญุตฺวา

รู้แล้ว

โ+มุ>ปุ+นา+อิ+ตฺวา

=โอุปฺนิตฺวา

ไปรยแล้ว

โ+มุ+นา+อิ+ตฺวา

=โอมฺปนิตฺวา

ผิดแล้ว

นิ+ถุ+นา+อิ+ตฺวา

=นิตฺถุนิตฺวา

ทอดถอนแล้ว

อนฺ+ถุ+นา+อิ+ตฺวา

=อนฺนิตฺถุนิตฺวา

สะอื้นแล้ว

อภิ+ฤ+นา+อิ+ตฺวา = อภิตฤนิตฺวา ชมเชยแล้ว

นิ+มา>มิ+นา+อิ+ตฺวา = นิมนิตฺวา เหนรมิตแล้ว

มา>มิ+นา+อิ+ตฺวา = มินิตฺวา นับแล้ว

วิ+นิ+ฉิ+นา+อิ+ตฺวา = วินิจฉินิตฺวา วินิจ्ञัยแล้ว

นิ+ฉิ+นา+อิ+ตฺวา = นิฉินิตฺวา ติดสินแล้ว

ธาตุในหมวด ก็ ธาตุที่ไม่ต้องลงปัจจัยประจําหมวดธาตุก็ได้มี ๒ ตัวคือ

๑)ชิ ในความชนะ

๒)ญา ในความรู้

๖.ธาตุหมวด คหฺ ธาตุจะลงปัจจัยประจําหมวดธาตุก็ได้ ไม่ลงก็ได้ ถ้าลง อนุหา
ปัจจัยต้องลบ ห ที่ คหฺ ธาตุทิ้งเสียงแล้วลง อิ อาคมหน้า ตฺวา ปัจจัย เช่น

คห+อนุหา+อิ+ตฺวา =คณฺหิตฺวา ถือเอาแล้ว

คห+อิ>เอ+ตฺวา =คเหตุวา ถือเอาแล้ว

นิ+คห+อิ+ตฺวา =นิกฺคหิตฺวา ช่มแล้ว

ปริ+คห+อิ+ตฺวา =ปริคฺคหิตฺวา กำหนดแล้ว

สํ+คห+อิ+ตฺวา =สงฺคหิตฺวา สงเคราะห์แล้ว

อนฺ+คห+อิ+ตฺวา =อนฺคฺคหิตฺวา อนฺเคราะห์แล้ว

อุ+คห+อิ+ตฺวา =อุคฺคหิตฺวา เรียนแล้ว

๗.ธาตุหมวด ตน ธาตุไม่ต้องลงปัจจัยประจําหมวดธาตุก่อนลง ตฺวา

ปัจจัย เช่น

ตน+อิ+ตฺวา

=ตนิตฺวา

แผ่ไปแล้ว

กร+อิ+ตฺวา

=กริตฺวา, กตฺวา

ทำแล้ว

สกฺก+อิ+ตฺวา

=สกฺกิตฺวา

อาจแล้ว

ชาคร+อิ+ตฺวา

=ชาคริตฺวา

ตื่นแล้ว

๘.ธาตุหมวด จุร ธาตุต้องลง เณ ฌย ปัจจัยก่อนลง ตฺวา ปัจจัยเสมอ เฉพาะ
ฌย ปัจจัยต้องลง อิ อากมด้วย ส่วน เณ ปัจจัยไม่ต้องลง อิ อากม ถ้าสระ
ต้นธาตุมีเสียงสั้นให้พฤทธิ์สระต้นธาตุเหมือนกับอาขยาต เช่น

 อเนกสระธาตุที่ขึ้นต้นด้วยสระ อุ พฤทธิ์ อุ เป็น โอ

ฆุส+ฌย+อิ+ตฺวา = โฆสยิตฺวา   ประกาศแล้ว

จุร+เณ+ตฺวา = โจเรตฺวา   ลักแล้ว

คฺุป+เณ+ตฺวา = โคเปตฺวา   รักษาแล้ว

รฺุป+เณ+ตฺวา = โรเปตฺวา   ปลุกแล้ว

จฺุท+เณ+ตฺวา = โจเทตฺวา   ท้วงแล้ว

 อเนกสระธาตุที่ขึ้นต้นด้วยสระ อ พยัญจน์ อ เป็น อา

อภี+วที+เณ+ตฺวา = อภีวาเทตฺวา ไหว้แล้ว

อภี+วที+ณย+อิ+ตฺวา = อภีวาหยิตฺวา ไหว้แล้ว

ฉป+เณ+ตฺวา = ฉาเปตฺวา เผาแล้ว

ฉป+ณย+อิ+ตฺวา = ฉापยิตฺวา เผาแล้ว

ปห+เณ+ตฺวา = ปาเทตฺวา ส่งไปแล้ว

ปห+ณย+อิ+ตฺวา = ปาหยิตฺวา ส่งไปแล้ว

ฉท+เณ+ตฺวา = ฉาเทตฺวา มุงบังแล้ว

ฉท+ณย+อิ+ตฺวา = ฉาหยิตฺวา มุงบังแล้ว

 อเนกสัระธาตุที่ขึ้นต้นด้วยสระ อิ พยัญจน์ อิ เป็น เอ

ทิส+ณฺย+อิ+ตฺวา = เทเสตฺวา

แสดงแล้ว

(แสดงสิ่งที่เป็นนามธรรม)

= ทสฺเสตฺวา

แสดงแล้ว

(แสดงสิ่งที่เป็นรูปธรรม)

ปิส+ณฺย+อิ+ตฺวา = เปสยิตฺวา

ส่งไปแล้ว

ป+วิท+ณฺ+ตฺวา = ปเวเทตฺวา

ประกาศแล้ว, แสดงแล้ว

ชาติที่มีพยัญชนะสังโยคอยู่หลังพยัญชนะต้นชาติให้ลง ตฺวา ปัจจัย ได้เลยไม่ต้องพฤทธิ

มนฺต+ณ+ตฺวา	=มนฺเตตฺวา	ปรึกษาแล้ว
สํ+ลกฺข+ณ+ตฺวา	=สลฺลกฺเขตฺวา	กำหนดแล้ว
จินฺต+ณ+ตฺวา	=จินฺเตตฺวา	คิดแล้ว
จกฺก+ณ+ตฺวา	=จกฺกเเทตฺวา	ทิ้งแล้ว
ปริ+วชฺช+ณ+ตฺวา	=ปริวชฺเชตฺวา	เว้นแล้ว
ปริ+วชฺช+ณย+ตฺวา	=ปริวชฺชยิตฺวา	เว้นแล้ว
ตชฺช+ณ+ตฺวา	=ตชฺเชตฺวา	คุกคามแล้ว

ธาตุที่มีสระต้นธาตุเป็นเสียงยาวให้ลง ตฺวา บัจจยได้เลยไม่ต้อง

พจนานุกรม

पाल+ण्य+धि+त्वा

=पालयित्वा

รักษาแล้ว

पाच+ण्व+त्वा

=पाचयित्वा

แบ่งแล้ว

मान+ण्व+त्वा

=मानयित्वा

นับถือแล้ว

माप+ण्व+त्वा

=मापयित्वा

สร้างแล้ว

पीप्+ण्व+त्वा

=पीपयित्वा

บิบแล้ว

पुच+ण्य+धि+त्वा

=पुचयित्वा

บูชาแล้ว

सुज+ण्व+त्वा

=सुजयित्वा

บ่งแล้ว, ชี้แล้ว

 ชาติที่มีสระ อี อยู่ที่พยัญชนะที่สุดธาตุให้ลงนิคคหิตอาคมกลางธาตุ
แล้วแปลงนิคคหิตเป็นพยัญชนะที่สุดวรรณคของพยัญชนะที่สุดธาตุนั้น

อุ+ปฺ+เณ+ตฺวา =อุปฺ+ณฺ+เตตฺวา   เยาะเย้ยแล้ว

มฺ+เณ+ตฺวา =มณฺ+เตตฺวา   ประดับแล้ว

กปฺ+เณ+ตฺวา =กมฺ+เปตฺวา   ห้วนไหวแล้ว

ปรฺ+พฺ+เณ+ตฺวา =ปรฺ+พฺ+ณฺ+เตตฺวา   กังวลแล้ว, กีดกันแล้ว

ขุสฺ+เณ+ตฺวา =ขุสฺ+เสตฺวา   ดำแล้ว

วภฺ+เณ+ตฺวา =วมฺ+ภเตตฺวา   ตวาดแล้ว

 ชาติที่ไม่ต้องพหุทธิสระต้นธาตุแม้สระต้นธาตุจะเป็นรัสสะไม่มี

พยัญชนะสังโยคอยู่หลังก็ตาม

ฐ+ณ+อิ+ตฺวา = ฐเปตฺวา

ตั้งไว้แล้ว, วางไว้แล้ว

ท+ณ+อิ+ตฺวา = ทเมตฺวา

ฝึกแล้ว

ถ+ณ+ตฺวา = ถเกตฺวา

ถากแล้ว, ปิดแล้ว

ช+ณ+ตฺวา = ชนฺตฺวา

พยายามแล้ว, สืบต่อแล้ว

หลักการประกอบटनाที่ปัจจัย เป็นกัมมวาจก

๑. การประกอบตุนาที่ปัจจัยเป็นกัมมวาจก

กัมมวาจกเป็นกิริยาที่บ่งว่าประธานถูกกระทำไม่ได้เป็นผู้กระทำเอง ตุนาที่ปัจจัยที่เป็นกัมมวาจกจะแตกต่างจากกัมมวาจกที่เป็นอาชยาต เล็กน้อย คือในหนึ่งประโยคอาการที่ประธานถูกกระทำนั้นเป็นการถูกกระทำที่เกิดขึ้นในระหว่างเท่านั้นหลังจากนั้นประธานสามารถกระทำ หรือใช้ให้คนอื่นกระทำกิริยาอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไปได้อีกโดยไม่ต้อง เริ่มประโยคใหม่

ส่วนกัมมวาจกที่เป็นอาชญาตเมื่อประธานถูกกระทำแล้วเหตุการณ์ก็สิ้นสุดอยู่เพียงแค่นั้น เมื่อประธานจะกระทำกิริยาอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไป จะต้องเริ่มประโยคใหม่เท่านั้น เพราะกิริยาอาชญาตเป็นกิริยาใหญ่ในประโยคใช้เพื่อแสดงการจบเนื้อความในแต่ละประโยค เช่น

ตสุมิ ขณเ เอโก กาโก อากาเสน คจฺจนฺโต ตตฺถ คีว ปเวเสตฺวา
ติณฺวลฺลิตฺติเวฐฺฐิตฺโต (อคฺคินา) ฌายิตฺวา คามมชฺฌเ ปติ.

ในขณะที่นั้น อ.กา ตัวหนึ่ง บินมาอยู่ โดยอากาศ ยังกอ ให้เข้าไปแล้ว ใน
เกลียวแห่งหน้านั้น อันเกลียวแห่งหน้ापันแล้ว อันไฟใหม่แล้ว ตกแล้ว
ในท่ามกลางแห่งหมู่บ้าน

อถสุสา (ทหรรณิกษุณียา) อนฺโต ราโค อุปฺปนฺโน, สา (ทหรรณิกษุณี) เตเนว
ฌายิตฺวา กาลมกาสี.

ครั้งนั้น อ.ความกำหนัด เกิดขึ้นแล้ว ในภายใน ของภิกษุณีสาวนั้น,
อ.ภิกษุณีสาว นั้น อันความกำหนัด นั้นนั้นเที่ยว ไหม้แล้ว ได้กระทำ
แล้ว ซึ่งกาละ ๆ

ทหโร...อนฺโต อฏฺฐิตฺเตน ราคคฺคินา ทยฺหิตฺวา ชีวิตกฺขยํ ปาปฺณิ.
อ.ชายหนุ่ม อันไฟคือความกำหนัด อันตั้งขึ้นแล้ว ในภายใน ไหม้
แล้ว ถึงแล้ว ซึ่งความสิ้นไปแห่งชีวิต.

การประกอบटनाที่ปัจจัยเป็นกัมมวาทกมีหลักการ ๕ อย่าง ดังนี้

๑) ธาตุที่นำมาประกอบต้องเป็นสกัมมธาตุเท่านั้น

๒) ต้องลง ย ปัจจัยในกัมมวาทก่อนลงटनाที่ปัจจัย

๓) ย ปัจจัยที่ลงแล้วคงรูปก็มี แปลงกับที่สุดธาตุก็มีขึ้นอยู่กับลักษณะ

ของธาตุว่าเป็นเอกสธาธาหรือเนกสธาธา

๔) ลง อี อาคมหน้าटनाที่ปัจจัย

๕) ใช้เป็นกิริยาในระหว่างเท่านั้น

๖) เวลาแปลให้แปลบทอนภิตกัตตาก่อนกิริยา ว่า อัน...แล้ว ถ้า

บทอนภิตกัตตาไม่มีให้เติมเข้ามา

๒. ตัวอย่างตุนาที่ปัจจัยที่เป็นกัมมวาจก

ตุนาที่ปัจจัยที่เป็นกัมมวาจกมีใช้ไม่มาก กรณีที่ประสงค์จะใช้กัมมวาจก
มักใช้ ต ปัจจัยแทนโดยมาก ที่ปรากฏในปกรณ์บาลีทั้งหลายมีดังนี้

ฉมา+ย+อิ+ตฺวา   =[อคฺคินา] ฉมายิตฺวา อันไฟ ไหม้แล้ว

ปจ+ย+อิ+ตฺวา   =[อคฺคินา] ปจฺจิตฺวา อันไฟ ไหม้แล้ว

ทท+ย+อิ+ตฺวา   =[อคฺคินา] ทฺยฺหิตฺวา อันไฟ ไหม้แล้ว

พฐ+ย+อิ+ตฺวา   =[ตณฺหาเย] พฐฺฉิตฺวา อันตณฺหา มัดแล้ว

ตุนาที่ปัจจัยที่เป็นกัมมวาจกนี้มีใช้ไม่มาก แสดงไว้เพียงเล็กน้อยพอเป็น

แนวทาง

แบบฝึกหัดประกอบ ตูวา บัจจัย
เป็นกัตตูวาจก
พร้อมประโยคตัวอย่าง

ข้อ   องค์ประกอบ   คำแปล

๑.   วิ+กิริ+อิ+ตฺวา   ไปรย

๒.   ปจ+อิ+ตฺวา   หุง, ปิ้ง

๓.   อิกฺข+อิ+ตฺวา   เห็น

๔.   ลภ+อิ+ตฺวา   ได้

๕.   ปร+ณ+อนฺต+ลี   ขอ

๖.   รุฑฺ+อ+อิ+ตฺวา   ปิด

สระ อ อา หน้ำ อนฺต ลภทั้งเสมอ

ประโยคตัวอย่าง

อุ. เทวตา   ปุပ္ผานิ   วิกิริตฺวา.

อุ. สฺทูโท   โอหนํ   ปจิตฺวา.

อุ. ทารกา   สกฺุณเ   อิกฺขิตฺวา.

อุ. เสฏฺฐี   ฌานิ   ลภิตฺวา.

อุ. ขตฺติโย   กุมาริกํ   วาเรตฺวา.

อุ. ครุ   ทวารานิ   รุฑฺธิตฺวา.

กริยามีลิงค์วณะวิภัตติเหมือนประธาน

ข้อ   องค์ประกอบ   คำแปล

๑.   สร+อิ+ตฺวา   ระลึกถึง

๒.   ลีว+ย+อิ+ตฺวา   เย็บ

๓.   พุช+ย+อิ+ตฺวา   ตรีษฐ์

๔.   ฌุส+ณ+อิ+ตฺวา   ประกาศ

๕.   พนฺธ+อิ+ตฺวา   ผูก

๖.   มุส+ย+อิ+ตฺวา   ล้อม

สระ อ อา หน้า อนุต สบทั้งเสมอ

ประโยคตัวอย่าง

อุ. อุปาสิกา   พุทฺธรตนํ   สริตฺวา.

อุ. ฐิตา   จีวรํ   ลีพฺพิตฺวา.

อุ. พุทฺโธ   ฌมฺมํ   พุชฺฌิตฺวา.

อุ. ปณฺทิตฺโต   ฌมฺมสฺสวณํ   โฆเสตฺวา.

อุ. เนสาโท   สตฺเต   พนฺธิตฺวา.

อุ. ลีสฺสา   ครุสฺสาณํ   มุสฺสิตฺวา.

กิริยามีลิงค์วณะวิภัตติเหมือนประธาน

ข้อ   องค์ประกอบ   คำแปล

๑. จิ+นา+อิ+ตฺวา   สั้งสม

๒. ลุ+นา+อิ+ตฺวา   เกี้ยว

๓. ญา+นา+อิ+ตฺวา   รู้

๔. สฺ+ณา+อิ+ตฺวา   ฟัง

๕. คห+ณฺหา+อิ+ตฺวา   ถือเอา

๖. ตน+อิ+ตฺวา   แผ่ไป

สระ อ อา หน้า อนุต สบทั้งเสมอ

ประโยคตัวอย่าง

อุ. วิสาขา   ปุณฺณํ   จินิตฺวา.

อุ. ครุ   สสุธานี   ลุนิตฺวา.

อุ. มยํ   พุทฺธคุณํ   ชานิตฺวา.

อุ. ลุฑฺทโก   สกฺุณสหํ   สุนิตฺวา.

อุ. ภิกฺขุ   ภิกฺขุํ   คณฺหิตฺวา.

อุ. พุทฺโธ   ฌมํ   ตนิตฺวา.

กิริยามีลึงค์วณะวิภัตติเหมือนประธาน